

**LEFAPHA LA THUTO LA GAUTENG
HLAHLobo YA MAKGAOLAKGANG**

**SESOTHO LELEME LA PELE
BOEMO BO PHAHAMENG
(Pampiri ya Bobedi)**

POSSIBLE ANSWERS OCT / NOV 2006

KAROLO YA A

POTSO 1

- 1.1 Kopa tjako >kopa> makgolokwe> phetapheto ya mantswa. (2)
- 1.2 kganyetsano>ü - Kgotso le ntwauü
- a e hlanaka le a tjetjha (2)
- 1.3 ho hatella moelelo. toboketsa / tiisa / Le ya reng ha e-yo re fana ka 2 marks (2)
- 1.4 Ho fana ka morethetho. Natifisa (2)
- 1.5.1 ho ineela / baleha. (1)
- 1.5.2 ho shwa ka bongata. / La shwa ka katse / kgomo / batswadi (1)
- [10]**

POTSO 2

Tlhaka ya Basotho – P.T.K.P. Maboea

- 2.1.1 Balade hobane e na le lehlaso. / thuto (2)
(2) hokahanya (1)
- 2.1.2 Lehlaso ke ho tlamahanya ditema le ho tjhorisaü mohopolo o tshwerweng thothokisong. / Natifisa thothokiso. bohlokwa bamantswe (3)
- 2.1.3 (a) Sejura> 9; 15; e bonna ka letshwao le feelws letsi (2)
(b) Anastrofi> 9; mkgabiso o hatella polelwana eo o qadileng ka yona (2)
(c) Molatswelli> 6; ha ho letshwao qetellong ya polelo (2)
(d) Lebotsi>15 letshwao la potso. (2)
- 2.1.4 Re tlwaetse ho sotleha hobane re hotse tlasa yona o se ipate ka ntho tse sa dumellwang molaong. (2)
(2) marks **[15]**
- 2.2.1 Pono: Ho sebedisitswe setshwantsho moo mmadi a bonang naha e kgabisitswe ke matekwane. Maralla, diphula, dikgohlo tse phatsimang. Mmadi o bopelwa ditshwantsho tse fapaneng. (1) (3)
- 2.2.2 Matekwaneng / Lebitsoleholo. (2)
- 2.2.3 Kgubung : Ho re merethetho o dumellane. Lentswe ke mkguburg tlohetcue sehloghapeve. (3)

- 1 1 1 marks
- 2.2.4 Mola 3, 6 - ke ho hlalosa. (3)
- 2.2.5 (i) Mola 14 le 15; ke ya mantswa, ka Palesa. } 3 marks }
 (ii) Mola 15 le 16; ke ya mantswa, ka yona. } Any 1 of this }
 (ii) Mola 15 le 16; ke ya mantswa a sehlopha, ka ya hao. } (3)
- 2.2.6 le ka sehloohong. / Ntw e lang yonayona. (1)
[15]
- 2.3.1 (a) Mola 4, ke ho toboketsa moelelo/totobatsa mohopolo. (2)
 (b) Mola 2, le. E tlamahanya/ntshetsa moelelo pele kapa ho nyalanya mehopolo. Ntshetsa modulo peb. (2)
 (c) Mola 8 ho hlalosa (2)
 (d) Mola 7: Ho toboketsa, hatella, totobatsa mohopolo (2)
 (e) 6, 7, 12, 14. Lehodimo lefifi le filwe semelo sa motho. (2)
- 2.3.2 Lefifi le kgona ho aparela lefatshe lohle. Bobe ba ntho tse sa bonahaleng motshehare ka baka la kganya di a bonahala bosiu. Ha a hlalositse ka botlalo fana ka 3 marks (3)
- 2.3.3 (a) Lefatshe le ba le seriti. / ho hlompela. (1)
 (b) Ho tsamaya ka bolokolohi. (1)
[15]
- 2.4.1 (a) Molathothokiso
 O sebedisitse kgefutsohare meleng e na: 3 le 6 ho hlalosa seemo sa Mohapeloa hore re hle re utlwisise hore o bua ka mang, ya jwang. O boitse a sebedisa kganyetsano ho toboketsa molemo wa pina.
 • Phetapheto ya mantswa e tiisa se bolelwang. Moleng wa 14 le 15 o hatella 7 8 11hore re utlwisise molaetsa o tiiswang ke bao ba dulang ba potlakile. 4,6, mola
 • Molatswelli moleng wa 2 üüo hokanya mela ena e mmedi hobane moelelo o mong. (6)
- (b) Kgetho ya mantswa:
 Makgohledi a kang a latelang a tliisa phapang thothokisong: tatile ke matasatasa; Sefonthwara. Rakelello, makodilo, Rakelello;makodilo; tsebe e lethwethwe jj. A tliisa moelelo o tiisang bohlokwa ba mosebetsi wa monna enwa
 Tlohelo moleng wa borobong ho bopa moretheto moleng
 Phetapheto moleng wa 15 le 16 e tsamaelana le se neng se rokwa mona. molaetsa o hlahella hantle. Lepotlapotla (6)
- 2.4.2 O sebedisitse lebotsi; molatswelli le phetapheto. / Neheletsano (2)

- 2.4.3 Ha o tumme ka ntho, ho rokwa mesebetsi e metle eo ho buuwang ka ona. Ho rokwa mohapelwa ka mosebetsi wa ho roka mosebetsi / boqapi ba dipina (1)

**MATSHWAO A KAROLO YA A: [15]
[40]**

NB Seemela: Bara ba tsebang Seemela
Le Phetolabitso.

KAROLO YA B

Leru le Lefubedu – T.W.D. Mohapi

POTSO 3

- 3.1.1 Basotho. / Setjhaba sa mokgatjhaie / mabeware (2)
- 3.1.2 (a) Moshweshwe o pelonolo, o rata kgotso (1)
(b) Moshweshwe o na le ponelopele (1)
(c) Moshweshwe o bohlale. (1)
- Makwanyane
- (a) O lenyokonyane o leqhooko (1)
(b) O rata ntwá (1)
(c) Ke sefelapelwana. O lehala ha a na mamello (1)
- 3.1.3 (a) Bara ba morena ba ne ba e lata letailane ho ya lwantsha maburu.
Ba ba bolaisa sebafole. (1)
(b) Ba utswa mehlape ho ba Basweu.
Ba hapa mehlape ya bona e be ba qholotsa Maburu. (4)
- 3.1.4 (a) Ho bona ha moedi o ntse o qepa (1)
(b) Ho hlokeha kgotso Lesotho (1)
(c) Dintwa tse kupang (1)
(d) Badimo ba mo furalletse (1)
(e) Basotho ba hasane howle. (4)
(1)
- 3.1.5 Ho sireletsa Basotho. (2)
- 3.1.6 Hobane Moshweshwe ha a ka a dumela hore ba mo qhekanyetse ka tumelo eo ya bona. O ne a sa nke ntho tsohle tseo Casalius a manollelang thoa (2)
- 3.1.7 (a) Ha a mamelwe (1)
(b) Ha nako e ntse e tsamaya (1)
(c) Hara mpa ya motsheare (1)
(d) Ho opa matsoho. (1)
- 3.1.8 Maburu hobane ba ne ba na le dibetsa, ba rutehile ba na le polane / leqheka la ya ho nkela Basotho naha, ba ile ba ba qhekanyetsa, ha ba qeta ba sebedisa dikgoka. Ba nketsweng naha ba tla dula ba ngongoreha, ba tla dula ba lwana, ba nka mehlape ya bona hape. (4)

3.1.9 Se ne se tla hloka moetelli pele ya se ratang, hobane o ne a tla qala ka ho nyefola meetlo le mekgwa ya bona.

- Pholoswa
- Nena meetlo.

(2)
[30]

KAPA

- 3.2.1 (a) Bo re senolela semelo sa mophetwa
- Morena o rata kgotso
 - Moshweshwe o na le ponelopele
 - O na le tumelo le tshepo bana ba hae ba rutehile.
 - Tshebedisano mmoho le bara ba hae
 - O bohlale
- (b) Ho thusa ho totobatsa kgohlano.
- Kgohlano ya moedi Mohokare o iketsa sera ho nna
 - Kgotso ha e yo haesale leru le fihla naheg.
 - Basotho setjhaba se senyenyane.
 - Ho tla ha ditjhaba tse matla tse ratang ntwā.
 - Re tla nwa metsi kae? Athe Phuthiatsana e fepela bana le ditsuonyana feela
- (c) Ho kumela babadi tse etsahetseng pele
- Mohlomi o noha se tla etsahala ho etelwa ke badimo.
 - Ba mmontsha leru le lefubedu.
 - Bara ba hae ba tjhorisitse dikelello ka ya mose thuso.
 - Ho jwalo kajeno.
- (d) Ho bidietsa tse tla etsahala.
- Setjhaba se tla futsaneha se tlatlapuwe.
 - Bana ba motho ba hloyane, metswalle e hloyane, Bara ba bolaye bo ntata bona, bontate ba je bana ba bona.
 - Ke bitsitse Masopha le Sekonyane ho qoqa.
 - Re robala re lebelletse hore tsa ka moso e be tse monate.
 - Tjhaba se tla qhalangwa seka Mohodi ha o apoha.
 - Tjhaba se tla tlatlatjwa se futsanehe.
 - Porofeto ya Mantsopa mabapi le tse etsahalang ka Moletsane
- (e) Ho re senolela mofehelo ya mophetwa.
- Mohokare e iketsa sera ho nna.
 - Kgotso e kae? haesale leru le fihla.
 - Lefatsheng ntho e kgolo ke tebello.
 - Ka mohlomong ho se be jwalo.
 - Ee, kgotso re a e batla
 - Ee, mohlomi o ne a etelwe ke badimo

(20)

3.2.2

- Motho wa kgotso.
- Pelonolo.
- Bohlale.
- Mamello/pelotelele.
- Ha a rate ntwá.
- O tsitsitse / bositso.

(10)
[30]**MATSHWAO A KAROLO YA B: [30]**

KAROLO YA C

**POTSO 4
PADI / NOBELE*****Mehaladitwe ha e eketheha – T. Mafata***

- 4.1.1 Ba ho isa Theko le Kgama sekolong. Kgama o bapetse ka monyetla athe üü Theko o ile a kulaüü. kgame o ile a iketsetse tsa hae. (4)
- 4.1.2 (a) Eka ho ratwa banana ho feta bashanyana hoba ba rekelwa diaparo tse ngata ho feta bashanyana.
 (b) Bashanyana eka ha ba kgathallwe hoba ho apara tsheha le kobo kamehla.
 (c) E bontsha hore moshemane ke kabelwa manong o tlameha ho ikgwantlella. O etseditswe mathata / Ha ba kgathallwe.
 (d) Ditlhoko tsa banana di ngata ho feta tsa bashanyana.
 (e) Thuto ke ya bashanyana athe ya ka tlong ke ya banana sekolo (tse nne fela) 4x1=(4)
- 4.1.3 Moffi> o ne a mo hlompha empa ka boholongyana o ne a rata ha ho ka ananelwa dikakanyo tsa hae. O ne a mo rata. Ba etsa dintho mmoho. Mmakgama le MmaTheko. E ne e le basadi kahoo ba ne ba sena boipuello. O ne a tshwanetse ho hlompha dikakanyo tsa batho ba bang.
 - Moffi le yena o ne a lokela ke ho hlahisa / plehisa iatla di be di amohelwe
 - Makgana le bo matheko ba tshwanelwa ho hlomphiwa (4)
- 4.1.4 O ne a sa tsitsa jwalo ka Mafikeng.
 O ne a le bonolo a bile a na le ponelopele.
 O ne a ba kgathalla haholo hoo Kgama a batlileng a senyeha. (4)
- 4.1.5 - Matsapa ohle
 - Ho kgwehla / ho se tsitsi . ho thothomela. (1)
 - Ho hloka nthakemo (1)
- 4.1.6 Hoba ho ne ho sena modisa wa mehlape ya habo bona. (2)
- 4.1.7 O ile a hloleha ho tswela pele ka dithuto tsa hae, o ne a hloriswa ke hlooho e opang.
 - O ne a loilwe ke Mampolane (2)

4.1.8 O a tella, o lonya, o pelotelele, o rata ho senyetsa batho, o mona. 1 fact 2 marks (2)

4.1.9 { Theko o emela setso> hlooho e entse hore a se tswelle pele ka sekolo. Ka mohlomong yena o ne a tla tsamaya tseleng e lokileng, ebe mongodi o hloleha ho hlahisa kgahlamelo e mpe ya moya wa bophirima.
 Ba ikamai } Kgama o ne a ke ke a hlahella hantle e le mophetwa ya ka sehloohong
 hanye le } Diteko tsa Theko tsa ho kgalema, di ile tsa se tswelle; sekgahla se boima sa
 ketso tsa } bophirima. Boloi ba Mampolane bo etsa hore Theko a qetele a le mophatong.
 Mampolane } Ho tliša motswalae ho tla fereha Dibakiso, Ho hana ho ananela tefo ya sebotla
 3x2 } sa disu ya qetela e le kgang e kgolo le boiphethetso ba Mofifi ba ho kgutlisetsa
 boloi ho monga bona. (6)
 - kgama le theko ba a lekana. La a wsaka a kula [30]

KAPA

4.2.1 (a) Mekgwa le meetlo
 O nyonya boqai ka pelo ya hae yohle.
 Ha a furalla moetlo. A ke ke a rata botswelopele ka ho furalla sehahabo
 O tshwere lelapa la hae jwalo ka hlooho ya lona.
 O thakgisa lelapa/ o tsoselletsa lenaka selemo le selemo.
 Ha a bone molemo wa thuto ya sekolo sa tswelopele. O bona e thefula setso.
 Qetellong o itse tsena bobedi di sebediswe ka ho lekana. E be di ya thoteng di bapile.
 - tsoma - tsoma (10)

(b) Tsa Lepato.
 Phupu ha e a ka ya fapoho mekgweng ya bohohoholo.
 Ba ile ba mo epela, ba mo rwesa ntlwanalehlanya hloohong.
 Ba mo apesa lekoko la kgomo eo ba mo feheletsang ka yona. Mohola
 Ba mo sehla mesifa, ba mo tlama ka thapo ya modi. Ba mo kokomatsa
 A shebiswa botjhabela. Ba mo neha molamu.
 Ba mo jarisa peo ba mo kwalla ka phaposing e lehlakoreng la lebitla
 Bitso-lebe ke seromo. (10)

4.2.2 (a) Mofifi
 Mofifi ke monna ya nang le ponelopele ya bophelo bo botle.
 Ke setshabelo sa malapa ana a mabedi hoba o leka ka mahohle ho ba hlokomela.
 Monna ya mofuthu ka nako tsohle ba lelapa ba ne ba sa tshabe ho buwa mathata le maikutlo a bona le yena.
 Ke motho wa maikutlo a phodileng jwalo ka ona moriti wa sefate.
 Lelapa la hae le ne le kgahleha; le batho ba motse ba kgahlwa ke lona (5)

(b) Sentebaleng

Moaparo wa hae o bonahaletsang mmele.

O ne a itshwere hampe a rata menate.

O rata bahlankana banna ba batho ba nyetseng.

E ne e le lebelete le ratang bokgwanatshwana.

Lemenemene la motho, letjholotjholo, mmamaqheka e le ka nnete

Leshodu o a kgothatsa.

O hodisitswe hampe, ke mmae.

O leleme le boreledi. O sebedisa botle ba hae ho phethisa tse mpe. (5)

MATSHWAO A KAROLO YA C: [30]

100